

Kuiper

bachelor- als de masteropleiding beschouwd dient te worden als een zelfstandig opleidingstraject met een afgeronde kwalificatie, stellen ook niet helemaal gerust. Bedoelt de regering hiermee te zeggen dat het ook prima is om alleen een bachelorstudie in het wo te volgen en daarmee voor een verdere carrière in de samenleving te volstaan? Daarmee zullen er heel veel mensen komen met een bachelordiploma als hoogst genoten vorm van wetenschappelijk onderwijs. Dit staat echter haaks op de aanbevelingen van de commissie-Veerman – die keren ook terug in de strategische agenda – dat wij meer mensen nodig hebben die een masteropleiding met een diploma afronden. Onze fractie heeft er behoefte aan om hierover van de kant van de regering meer licht te krijgen.

Wij kunnen het wetsvoorstel in grote lijnen steunen, al hebben wij over enkele onderdelen nog vragen. Intussen zien wij met belangstelling uit naar de antwoorden van de regering.

De voorzitter:

Het woord is aan de heer Ganzevoort, die zijn maiden-speech zal houden.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks):

Voorzitter. Het is een bijzonder voorrecht dat de eerste zinnen die ik in deze Kamer mag uitspreken, over het onderwijs gaan. Meer dan dat, is het een bijzonder voorrecht dat wij het in deze Kamer over Ruim baan voor talent mogen hebben in het licht van toenemende excellentie, investeringen in het onderwijs en een strategisch visie. Dat geschiedt allemaal ook nog op de laatste dag voor het recess, met later vandaag de behandeling van een tweede voorstel dat min of meer op hetzelfde terrein ligt.

Wie zou niet vrolijk worden van een onderwijsbeleid dat ruim baan maakt voor talent? Helaas – u merk het al – gaat veel de glans eraf als wij door de mooie woorden heen prikken en als wij bekijken wat er echt in de wetsvoorstellen staat. "Ruim baan voor talent" betekent dat instellingen scherper gaan selecteren en niet meer iedereen toelaten. Degenen die wel tot intensieve topopleidingen worden toegelaten, moeten meer gaan betalen. Als je één module vertraging hebt in je bachelor, moet je misschien wel een jaar wachten voordat je met je master mag beginnen. "Ruim baan voor talent" betekent kennelijk niet dat wij struikelblokken wegnemen en mensen stimuleren, maar vooral dat wij extra drempels opwerpen.

Ik vrees dat dit symptomatisch is voor het onderwijsbeleid van dit kabinet. In de strategische agenda – het is fijn dat die er is – wordt "ronkend" gesproken over middelen die dit kabinet ter beschikking stelt, waaronder zo'n 250 mln. tot 280 mln. voor onderzoek. Daarvan wordt echter eerst 90 mln. bij de instellingen weggehaald; de rest was al door eerdere kabinetten toegezegd en vastgelegd. Dit kabinet maakt van verhullend taalgebruik een kunst, wat gezien de cultuurbegroting wel een mooie compensatie is.

Ik heb de wellicht onhebbelijke gewoonte om bij voorstellen en ideeën naar een achterliggende filosofie, een visie, te vragen. In dit geval is dat nog niet zo gemakkelijk. Het voorstel bevat namelijk nogal tegenstrijdige elementen. Zo wordt er ruimte gemaakt voor excellente studenten in een kleinschalige, intensieve opleiding waarin ze de top kunnen bereiken. Dat lijkt mij een mooie ontwikkeling die voor deze kleine groep van bevoorrechte studen-

ten heel veel zal opleveren. Door het collegegeld te vervienvoudigen zal deze opleiding echter vooral studenten trekken die het sowieso al goed hebben en kans hebben om dit soort stappen te zetten. We weten namelijk dat studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond moeilijker doorstromen naar de top en bovendien veel meer opzien tegen de hogere lening die zij moeten afsluiten om het collegegeld te kunnen betalen. Ruim baan dus voor talent met een elitaire achtergrond. Ik hoor graag van de staatssecretaris wat het kabinet doet om ook de talenten van studenten uit achterstandssituaties te activeren.

Maar goed, laten we het deze elitaire groep gunnen. Dan nog snapt mijn fractie niet dat aan de ene kant deze ruimte wordt geboden terwijl aan de andere kant een maatregel wordt ingevoerd die de doorstroming juist belemmert, namelijk de harde knip tussen bachelor en master. Die knip moet voorkomen dat studenten te makkelijk kiezen voor de doorstroommaster en moet instellingen dwingen tot meer instroommomenten en meer concurrenten. Wat een bevoogding, wat een paternalisme. Individuele studenten die een andere master willen volgen, kunnen dat al en doen dat al. Meer instroommomenten zijn bij sommige opleidingen uitstekend te realiseren maar bij andere niet. In dat kader ben ik benieuwd hoe de regering omgaat met de in de Tweede Kamer breed aangenomen motie-De Rouwe/Lucas, waarbij de harde knip alleen wordt ingevoerd als er meerdere instroommomenten zijn; ik voeg daaraan toe "en ook meerdere instroommomenten mogelijk zijn". Ik vraag de staatssecretaris om een reactie hierop.

Ik ga een stapje verder. Waarom laat het kabinet het niet aan de instellingen, zoals dat nu ook het geval is? Waarom krijgt de instelling wel meer beslissingsruimte bij de selectie aan de poort van de bachelor maar niet bij de doorstroomselectie? Laat ik het met een voorbeeld concreet maken. In het reglement van de faculteit waaraan ik verbonden ben, staat dat men mag instromen in een eenjarige master met maximaal zes studiepunten vertraging en in een tweejarige master met maximaal twaalf studiepunten vertraging. Daarmee wordt dus geen grote vertraging gestimuleerd. Het biedt wel net dat stukje beslissingsruimte dat nodig is om studenten te faciliteren die bijvoorbeeld een paar maanden in het buitenland hebben gestudeerd; die een sterfgeval in de familie hebben meegemaakt; of die te maken hebben gehad met roosterproblemen doordat ze een extra vak volgden. Faculteiten en universiteiten zijn prima in staat om daar op een gebalanceerde manier mee om te gaan en om een goede regeling te handhaven. Zij schieten weinig op met een wettelijk opgelegde, massieve, harde knip.

Wij zijn zeer voor kwaliteitsverbetering. Wij zien zeker het belang van nominaal studeren in. Na de schriftelijke beantwoording van de vragen is het ons echter nog volstrekt onduidelijk waarom het systeem zo rigide moet worden gemaakt. Ik vraag de staatssecretaris om een reactie hierop. "Ruim baan voor talent" zou toch moeten betekenen dat we geen onnodige drempels opwerpen.

De combinatie van deze zo zeer verschillende onderdelen in één wetsvoorstel maakt niet alleen de weging door de Kamer ingewikkeld maar roept ook de vraag op naar de achterliggende visie. Blijkens onder andere de memorie van antwoord bestaat die visie uit het identificeren en zo veel mogelijk ondersteunen van mensen met een hoog potentieel. Zulke intellectuele topsport is prima, zeker als hij niet ten koste gaat van de breedtesport. Wat de harde knip echter bijdraagt aan dat identificeren en onder-

Ganzevoort

steunen mag Joost weten. Als de staatssecretaris het ook weet, hoor ik graag zijn uitleg. Ik hoop dan ook dat hij verder gaat dan het verbeteren van de matching.

Zoekend en gravend heb ik overigens wel een idee gekregen van die achterliggende visie, mede dankzij de strategische agenda. Dat kostte mij een weekend lezen maar het was de moeite waard. Het betreft een agenda die net als dit voorstel door de staatssecretaris van OCW en de minister van ELI samen is ingediend. Dat vind ik heel kenmerkend, maar ik ben nieuw in deze Kamer; misschien ligt het dus aan iets anders.

Al in de tweede regel van het voorwoord van de agenda wordt naast de termen "onderzoek" en "onderwijs" ook de term "ondernemerschap" genoemd. Vervolgens wordt er breeduit geschreven over "verdiencapaciteit" en "economisch groeivermogen". Het lijkt alsof op dat vlak de echte doelen van het onderwijsbeleid liggen; collega Kuiper wees daar al op. Om die doelen te bereiken, werkt het kabinet vervolgens een efficiënte productielijnfilosofie uit. De ruwe grondstof van aankomende studenten gaat door de zeef van de selectie. Materiaal met een hoog potentieel gaat naar de specialistische afdeling waar extra geïnvesteerd en vooral extra verdiend wordt. De rest gaat in de bulkproductie en moet zo snel mogelijk verwerkt worden tot een arbeidsmarktklaar eindfabricaat. Beetje vertragen halverwege? Dan parkeren we ze tot de volgende batch de productielijn ingaat. Dit is een effectief model. Er zal namelijk altijd vraag zijn naar zowel handgemaakte designer producten als goedkope massaconfectie. Zo optimaliseer je de productie, versterk je de onderlinge concurrentie tussen de instellingen en maximaliseer je de verdiencapaciteit. Daar ging het immers om.

Onderwijs draait niet in de eerste plaats om een markt-aandeel, productie en winst. Wie dat soort termen als basis neemt voor het paradigma van het onderwijs, doet iets heel oneigenlijks. De kern van het onderwijs ligt niet in economische, maar in pedagogische doelen. Een onderwijsinstelling is niet in eerste instantie een bedrijf, maar een ruimte waar leerlingen en studenten een tijd lang verblijven om zich te ontwikkelen tot het voor hen optimale niveau en daarin gefaciliteerd moeten worden, zo verschillend als ze zijn. "Ruim baan voor talent" zou dan ook moeten betekenen dat we voor elke student een hoge kwaliteit van onderwijs en begeleiding bieden en een systeem dat flexibel genoeg is om het leerproces van al de verschillende studenten mogelijk te maken. Differentiatie is prima en uitdagen tot een hoger niveau is prachtig, maar de harde knip is een heel vreemde eend in deze bijt.

Het is te betreuren dat de regering ons een hutspotwet voorlegt met zulke ongelijksoortige en onsamenhangende onderdelen. We zien uit naar de antwoorden van de staatssecretaris op onze vragen. Die zullen beslissend zijn voor ons oordeel over dit wetsvoorstel. Meer dan dat zien we echter uit naar het gesprek over de onderwijsvisie en de strategische agenda.

De voorzitter:

Mijnheer Ganzevoort, ik feliciteer u met uw maiden-speech. Met uw aantreden in deze Kamer zet u uw eerste schreden in de landelijke politiek. Sinds 2009 bent u actief binnen GroenLinks, het laatste jaar als lid van de partijraad. Uw maatschappelijke ervaring ligt op het terrein van het hoger en wetenschappelijk onderwijs, in het bijzonder opleidingen voor theologie en pastoraat. Van opleiding bent u predikant, gepromoveerd theoloog aan de Rijksuniversiteit Utrecht in 1994 en derhalve zeer goed thuis in

de exegese. De bekwaamheden van een prediker en een theoloog bieden ook nuttige vaardigheden in dit huis. Immers, een debat wordt voor een belangrijk deel beslecht met de kracht van de retorica, maar om dit gezaghebbend te kunnen doen is een nauwgezette exegese van complexe wetteksten en beleidsvoorstellen onontbeerlijk. Binnen uw partij hebt u als voorzitter van een platform voor religie en politiek op diverse terreinen de brug geslagen tussen ethiek en politiek. Dat doen wij allen van tijd tot tijd, en wij zien met belangstelling uit naar uw bijdrage aan de gedachtevorming in dit huis. Ik wens u namens alle leden een goede tijd toe als lid van deze Kamer!

Mevrouw Duthler (VVD):

Voorzitter. Ook namens mijn fractie hartelijke felicitaties voor de heren Koole en Ganzevoort, die hun maiden-speech hebben gehouden. Wij wensen hun veel succes en vooral veel plezier in deze Kamer.

Het wetsvoorstel waarover wij het nu hebben, kent een lange voorgeschiedenis. Daarover is al het een en ander gezegd. Ik zal dat niet herhalen. Dat het hoger onderwijs een kwaliteitsimpuls behoeft, blijkt wel uit de incidenten waarmee wij de afgelopen tijd zijn geconfronteerd. Diverse gevallen van diploma fraude hebben zich voorgedaan. Het is voor veel afgestudeerden en werkgevers de vraag welke waarde sommige diploma's nog hebben. Ook staat de kwaliteit van het hoger onderwijs in het algemeen ter discussie. De kranten hebben hier vol van gestaan. "Hollands drama", zo noemde Bastiaan Bommelé in NRC Handelsblad de berichtgeving over de kwaliteit van het hbo en delen van het universitair onderwijs. Het was wat Louise Fresco betreft in diezelfde krant "de druppel die de emmer deed overlopen". Hoe kan de ambitie van het kabinet-Rutte om te behoren tot de top vijf van kenniseconomieën van de wereld worden waargemaakt op basis van een falend onderwijssysteem, zo vroeg zij zich af. Gelukkig is de staatssecretaris niet op zijn handen blijven zitten en is hij onder andere met het onderhavige wetsvoorstel gekomen en de genoemde strategische agenda, die wij het afgelopen weekend mochten ontvangen.

Het spreekt de leden van de VVD-fractie aan dat dit wetsvoorstel een impuls beoogt te geven aan een verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Dat is ook nodig. De leden van de VVD-fractie zijn echter wel benieuwd naar de maatregelen die de staatssecretaris neemt, anders dan in het onderhavige wetsvoorstel, om te voorkomen dat de kwaliteit van hbo-opleidingen opnieuw ter discussie komt te staan. Hoe krijgen aankomende studenten weer vertrouwen in de kwaliteit van de opleiding die zij van plan zijn te volgen? Hoe krijgen zij er vertrouwen in dat hun diploma op de arbeidsmarkt echt iets waard is? Hoe sluiten de plannen van de staatssecretaris aan op de plannen die de minister van ELI heeft met zijn tien topsectoren? Hoe denkt de staatssecretaris de verbinding te maken, te herstellen of te verstevigen tussen onderwijs, arbeid en economie? Hoewel dit wetsvoorstel daar niet specifiek over gaat, is voor de beoordeling ervan nader inzicht in de beantwoording van deze vragen wel relevant voor de VVD-fractie.

Instellingsbesturen kunnen voor opleidingen of programma's binnen opleidingen met kleinschalig, intensief en residentieel onderwijs onder bepaalde voorwaarden studenten selecteren en kunnen in combinatie daarmee een hoger collegegeld vragen dan het wette-